

UNIVERZITET U NIŠU
EKONOMSKI FAKULTET
Časopis "EKONOMSKE TEME"
Godina izlaženja XLVIII, br. 1, 2010., str. 59-69
Adresa: Trg kralja Aleksandra Ujedinitelja 11, 18000 Niš
Tel: +381 18 528 601 Fax: +381 18 4523 268

PROMENE U PROSTORNOM I FUNKCIONALNOM RAZVOJU SOKOBANJE U DRUGOJ POLOVINI XX VEKA

Doc. dr Aleksandar Radivojević*
Prof. dr Ivan Filipović*
Prof. dr Vukašin Šušić**

***Rezime:** U radu su analizirane promene demografskih, funkcionalnih i fizionomskih obeležja Sokobanje. Opština Sokobanja je integralni deo Zaječarskog okruga, i po svom funkcionalnom kapacitetu predstavlja jednu od najznačajnijih opština pomenutog regiona. Sokobanja predstavlja najveće i po funkcionalnom kapacitetu najznačajnije naselje istoimene opštine. Blizina i direktni uticaju više većih urbano industrijskih centara, a prevashodno Niša i Zaječara, u velikoj meri su uticali na tok i nivo razvoja Sokobanje.*

***Ključne reči:** funkcija, promene, razvoj, depopulacija, funkcionalna transformacija.*

Uvod

Gradska naselja u Srbiji su središta društveno-ekonomskog razvoja. To su, bez obzira na veličinu, po pravilu polifunkcionalni centri, sa različitim privrednim i vanprivrednim funkcijama. U mreži naselja, razvijenoj u određenoj prostornoj celini, gradska naselja treba posmatrati:

- kao centar u prostornoj organizaciji proizvodnje, razmene i potrošnje i pružanja usluga, s jedne strane, i organizacije društveno-ekonomskog života stanovništva u mreži okolnih naselja, sa druge strane;

* Univerzitet u Nišu, Prirodno-matematički fakultet, Odsek za geografiju; e-mail: a.radivojevic@yahoo.com.

** Univerzitet u Nišu, Ekonomski fakultet u Nišu
UDK 314. 17 (497. 11 Sokobanja); Pregledni rad
Primljeno 20.10.2009.; Prihvaćeno: 16.11.2009.

- kao centar u kome su skoncentrisane različite privredne i vanprivredne funkcije, pa se grad svojim funkcionalnim kapacitetom pojavljuje kao faktor pokretanja, podsticanja i usmeravanja razvoja okolnih naselja (Veljković A. 1991.).

Prema tome, grad treba posmatrati kao pol društveno-ekonomskog razvoja određene teritorije. Prostorno-funkcionalni uticaj grada na neposredno i šire okruženje ogleđa se u transformaciji naselja (socio-ekonomska, fizionomska, funkcijska, demografska i sl.) nastaloj usled procesa urbanizacije i razvoja različitih delatnosti s jedne strane, i procesa deagrarizacije i depopulacije s druge strane. Istovremeno, sa promenom funkcionalnog kapaciteta transformiše se prostorna, morfološka i demografska struktura gradskih naselja.

Saobraćajno-geografski položaj

Sokobanja se nalazi u centralnom delu jugoistočne Srbije, 58 km severoistočno od Niša i 80 km južno od Zaječara. Gradsko naselje je locirano u istoimenoj kotlini, u tektonsko-erozivnom proširenju, nizvodno od kanjonskog dela Moravica, usečenog u Ozrensko-devičku krašku površ. Kotlina je ograničena sa severa Rtnjem (1567 m n.v.), sa juga Ozrenom (1100 m n.v), sa istoka Devicom (1070 m n.v), a sa zapada i jugozapada Rožnjem i Bukovikom. Iz nje se, prirodno predisponirana saobraćajnica koja ide dolinom Moravice preko planinskih prevoja, razilazi u dva pravca i to na jugozapad, preko Bovanske klisure ka Moravskom basenu, i u pravcu istoka preko Skrobničke klisure ka Timočkom basenu. Iako je Sokobanjska kotlina čvorište regionalnih prirodno predisponiranih saobraćajnica između Moravskog i Timočkog basena, njena valorizacija za razvoj urbanog naselja zavisila je od niza društveno-istorijskih faktora i njihovog reflektovanja u prostoru. U celini gledano saobraćajno-geografski položaj naselja je povoljan. Kroz Sokobanju prolazi deo magistralnog puta Aleksinac-Sokobanja-Knjaževac, koji ima ulogu veze ovog naselja sa auto-putem E 75, najznačajnijom osovinom privrednog razvoja Srbije i putnim pravcem Knjaževac-Zaječar-Kladovo koji je povezuje sa Timočkim basenom.

Naselje Sokobanja predstavlja privredni, kulturni i administrativni centar opštine. Istoimenu opštinu, pored jednog gradskog čini još i 24 seoska naselja. Opština Sokobanja prema Prostornom planu Republike Srbije predstavlja integralni i funkcionalni deo Zaječarskog okruga. Blizina i uticaj Niša i Zaječara u najvećoj meri su odredili dosadašnji razvoj ovog naselja. Najintezivnije demografske, fizionomske, socioekonomske i funkcionalne promene u ovom naselju vezane su za drugu polovinu XX i početak XXI veka.

Promene u prostornom i funkcionalnom razvoju Sokobanje u drugoj polovini XX veka

U dosadašnjem razvoju, uloga Sokobanje u funkcionalnoj organizaciji sistema naselja opštine ogledala se u sledećem:

- Sokobanja je naselje koje ima karakter turističkog naselja, ali po finansijskim parametrima funkcionira kao naselje koje ostvaruje dominantne prihode iz privrede, ali iz javnih delatnosti (državna uprava);
- Sokobanja ima obeležja pola koncentracije stanovništva i ekonomske aktivnosti, koji je nedovoljno iskorišćen za povećanje njenog funkcionalnog kapaciteta;
- Ne postojanje strategije planskog razvoja prostornih kapaciteta i sadržaja na lokalnom nivou ključni je problem značajnijeg povezivanja Sokobanje sa zaječarskim i nišavskim prostorno-funkcionalnim područjem, što se sa druge strane odražava i na funkcionalni i demografski razvoj teritorije cele opštine.

Promene u prostornim i morfo-fizionomskim obeležjima naselja

Teritorijalni razvoj Sokobanje uslovljen je morfologijom terena, odnosno reljefnom predodređenošću glavnog komunikacijskog pravca na ovom prostoru. Od svog nastanka, teritorijalni razvoj Sokobanje odvijao se neplanski. Prema V. Kojiću, Sokobanja je na početku XX veka prema urbanističkoj strukturi pripadala kategoriji nepravilnih naselja. Ovakva naselja nastajala su popuno spontano i njihova bitna karakteristika bila je nepravilna shema krivudavih ulica različitih širina, bezobličnih blokova i kućišta. Naselje se razvijalo sa obe strane regionalnog puta Aleksinac-Sokobanja-Knjaževac, koji je ujedno i glavna ulica u gradu. Topografski položaj naselja određen je morfologijom terena. Naime, naselje se razvijalo na dolinskim stranama Moravice, odnosno na razvođu između Moravice na severu, Gradašnice na jugu i Železovca na istoku.

Sokobanja je naselje poluzbijenog tipa i prostorno se razvija u visinskom pojasu od 300 do 350 m n.v. (Dakić B. 1967.). Savremena urbana i fizionomska kompozicija Sokobanje objedinjuje više naseobinskih celina: Sokobanju, Banjicu, Čučunje, Drenjar, Glogan, Koviljaču, Podinu, Čuku, Kršinu. Površina urbane teritorije od početka XX veka uvećan je sa 20 km² na 34 km² u 1992. godini (Generalni urbanistički plan).

Prostorna i morfo-fizionomska struktura naselja u drugoj polovini XX veka nije se bitnije izmenila. Na to su uticali nepovoljni demografski procesi u opštini i slab funkcionalni kapacitet Sokobanje da primi veći broj doseljenog stanovništva. Sa jačanjem turističke i administrativne funkcije

osamdesetih godina XX veka teritorijalno širenje Sokobanje je nešto izraženije.

Prema Generalnom urbanističkom planu sve naseobinske celine podeljene su u dve zone- centralnu gradsku i prigradsku zonu. Centralna gradska zona obuhvata zonu neposredne zaštite termomineralnih izvora, i u ovoj zoni je istovremeno lociran nukleus turističke tražnje ovog naselja. U centralnoj zoni izdvajaju se urbanističke pod celine: Centar (10 ha), Banjica (8,2 ha) i Čuka (0,8 ha). Prigradska zona obuhvata najveću površinu ovog naselja (19,5 km²). Pored zone stanovanja i rada, u prigradskoj zoni su znatne površine pod šumskim i poljoprivrednim zemljištem. Periferni delovi Sokobanje predstavljaju kombinaciju urbanog i ruralnog načina života.

Promene demografske komponente prostorno-funkcionalnog razvoja naselja

Sokobanja je naselje sa dugim kontinuitetom naseljenosti. Tokom svoje istorije često je menjala svoj značaj i ulogu, ali je uvek bila dominantno naselje ka kome su gravitirala sva ostala seoska naselja sa celokupnog prostora Sokobanjske kotline. Prvobitno, inicijalno gradsko naselje, predstavljalo je lokalni trgovački centar za agrarne, stočarske i zanatske proizvode iz neposrednog okruženja. Znatno kasnije, u složenijim društveno-ekonomskim uslovima razvoja Sokobanja se transformiše u centar regionalnog značaja. Polovinom XIX veka (1852. god.) Sokobanja je imala odlike seoske varošice i predstavljala najznačajnije naselje Sokobanjskog sreza. "Geografske pogodnosti, potrebe državne uprave, mogućnosti koje pruža moderni saobraćaj, svi ovi činioci čine da se u težištu određene regionalne celine javi varošica, kao nužno sredstvo za zadovoljenje raznih potreba datog regiona" (Kojić B. 1970.). Svoj nastanak i razvoj, kao i sve ostale varošice u to vreme, Sokobanja je zasnivala na povoljnom saobraćajnom položaju kao i posredničkoj ulozi između agrarnih naselja Sokobanjske kotline. Status najvećeg naselja Sokobanja je imala i popisom 1910. (1.580 st.), 1921. (2.198 st.), 1948. (3.720 st.) i 1953. godine (3.984 st.).

Tabela 1. Kretanje broja stanovnika

	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.
Opš. Sokobanja	24.621	24.285	23.932	23.394	21.984	18.571
Sokobanja g.	3.984	4.227	5.554	7.204	8.439	8.407

Izvor: Republički zavod za statistiku, Knjige popisa, period 1953-2002. godina, Beograd.

Promene u prostornom i funkcionalnom razvoju Sokobanje u drugoj polovini XX veka

Druga polovina XX veka označena je dinamičnim promenama u prostornoj i socijalnoj pokretljivosti stanovništva Sokobanjske kotline. Procesi industrijalizacije i urbanizacije usloveli su transfer stanovništva iz agrarnog zaleđa ka Sokobanji, što je sa druge strane pokrenulo i demografski, prostorni i funkcijski razvoj ovog jedinog gradskog naselja u opštini.

Pojačani priliv seoskog stanovništva dovodi do povećanja broja stanovnika u Sokobanji, ali i do znatnih promena u njenom geografskom liku. Dinamičan demografski razvoj Sokobanje naročito je bio karakterističan za period posle sedamdesetih godina XX veka. Prema rezultatima popisa iz 1971. godine, Sokobanja je imala 5.554 stanovnika, a 2002. godine 8.407 stanovnika. Zahvaljujući razvoju određenih funkcija, a pre svega industrijske i turističke, Sokobanja je, za razliku od drugih naselja u opštini, uspeła da održi određenu demografsku stabilnost. Prosečna godišnja stopa rasta stanovništva Sokobanje u periodu 1971-2002. godine iznosila je 0,8‰, dok u istom periodu godišnja stopa rasta populacije cele opštine bila je nepovoljnija i iznosila -0,6‰. Sokobanja je do poslednje decenije XX veka bila centar populacionog rasta. Međutim, usled velike ekonomske i društvene krize poslednja decenija XX veka kao i početak XXI veka obeleženi su stagnacijom privrednog i demografskog razvoja naselja. Opadanje prirodnog priraštaja i intenziviranje emigracionih procesa doprineli su demografskoj stagnaciji Sokobanje i smanjenju njenje populacije u ukupnom stanovništvu. Ovakav trend uslovio je da se Sokobanja u poslednjem međupopisnom periodu razvija kao depopulaciono naselje. U periodu 1991-2002. godine godišnja stopa rasta stanovništva Sokobanje bila je -6,1‰, što je pre svega bilo rezultat negativnog prirodnog priraštaja (-3,9‰) i negativne stope migracionog salda (-0,9‰) (Radivojević A.2009.).

Negativne demografske promene u drugoj polovini XX veka reflektovale su se i u znatnim izmenama starosne strukture. Koncentracijom određenih funkcija, Sokobanja je uspeła da delimično ublaži proces starenja stanovništva, koji je tokom cele druge polovine XX veka bio karakterističan za celu teritoriju opštine. Međutim, poslednja decenija XX veka i početak XXI veka obeleženi su stagnacijom i ove demografske strukture. Sa prosečnim indeksom starosti stanovništva od 1,65 i sa koeficijentom starenja populacije od 26,5, stanovništvo Sokobanje je iz faze stacionarnog tipa karakterističnoj za početak 50-ih godina XX veka (1953. god.) ušlo početkom XXI (2002. god.) u fazu demografskog procesa starenja..

Funkcionalna transformacija

Usled retrogradnog delovanja demografskih procesa na teritoriji opštine Sokobanja, tokom druge polovine XX veka, formirala se mreža naselja sa određenim funkcijama i uticajima na prostornu organizaciju u regiji. Prostorno-funkcijska struktura mreže naselja ima izraziti polarizacijski karakter sa osnovnim i jedinim polom razvoja u Sokobanji, koja ujedno ima i najveći funkcionalni kapacitet i ka kojoj gravitira celokupna teritorija opštine.

Povoljan saobraćajno-geografski položaj Sokobanje uticao je da se u Sokobanji krajem XIX veka koncentrišu određena zanimanja. Kao faktori razvoja javljaju se u tom periodu zemljoradnja, zanatstvo i trgovina. Između dva svetska rata varošica se brzo razvijala, a kao značajan faktor razvoja bila je poljoprivreda. Posle Drugog svetskog rata dolazi do značajnog opadanja agrane funkcije i smanjenja učešća poljoprivrednog u ukupnom stanovništvu Sokobanje. U periodu od 1953. do 2002. godine, udeo poljoprivrednog stanovništva smanjen je sa 25,4% na svega 2,3% (Radivojević A. 2008.). U periodu posle Drugog svetskog rata, Sokobanja je među svim naseljima na teritoriji opštine doživela najveće funkcionalne promene. Teritorijalni domet funkcija (administrativna, kulturna, upravna, prosvetna, zdravstvena, trgovinska) nije prelazio granice opštine. Intenzivniji funkcionalni razvoj Sokobanje podstakla je industrijalizacija započeta krajem šezdesetih a intenzivirana krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina prošlog veka. Podignuto je više industrijskih objekata (pre svega manjih pogona prehrambene industrije), a u isto vreme to je bio i period intenzivnog razvoja banjskog turizma na ovom prostoru (Jovanović J. Radivojević A. 2006.). Izgrađeno je više objekata turističke infrastrukture (hoteli, moteli, odmarališta), što je pokrenulo i proces tercijarizacije privrede, a samim tim i funkcionalna transformacije.

Funkcionalna transformacija naselja odvijala se paralelno sa jačanjem sekundarnog i terciarnog sektora privrede. Sokobanja je, na osnovu funkcionalne tipologije, 1953. godine imala sve odlike agrano-uslužnog naselja. U periodu od 1953-2002. godine, udeo aktivnog stanovništva u primarnom sektoru opao je sa 38,5% na 5,3%. U istom periodu najveći porast beleži učešće aktivnog stanovništva koje obavlja zanimanje u terciarnom i sekundarnom sektoru delatnosti. Ovakv trend uslovio je da se Sokobanja u periodu od 1953-1971. godine razvija kao agrano-uslužno-industrijsko naselje. Od 1953-2002. godine udeo sekundarnog sektora uvećao se sa 5,6% na 15,5%, dok je učešće terciarnog

**Promene u prostornom i funkcionalnom razvoju Sokobanje u drugoj polovini
XX veka**

sektora uvećano sa 5,2% na čak 37,2%. Ovakav transfer aktivnog stanovništva prema delatnostima uticao je da se Sokobanja 1991. godine razvija kao uslužno-industrijsko-agrano naselje.

Tabela 2. Aktivno stanovništvo prema delatnostima u periodu 1953-2002.godina po tipu naselja

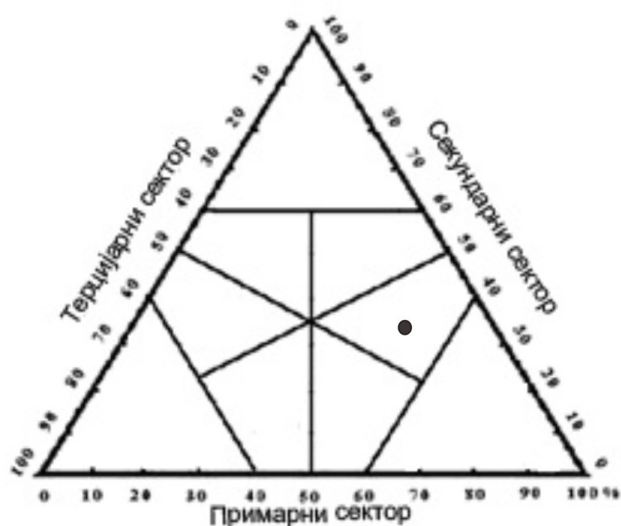
Popis 1953.		
	Opština Sokobanja	Sokobanja g.
Aktivno stan.	17152	1743
Primarni sektor	15381	776
% od aktivnog	89,7	44,5
Sekundarni sektor	957	325
% od aktivnog	5,6	18,6
Tercijarni sektor	814	639
% od aktivnog	5,2	36,7
Popis 1971.		
	Opština Sokobanja	Sokobanja g.
Aktivno stan.	16400	2248
Primarni sektor	13084	505
% od aktivnog	79,8	22,7
Sekundarni sektor	1328	605
% od aktivnog	8,1	26,9
Tercijarni sektor	1988	1138
% od aktivnog	12,1	50,6
Popis 2002.		
	Opština Sokobanja	Sokobanja g.
Aktivno stan.	7183	2709
Primarni sektor	3383	135
% od aktivnog	47,1	4,9
Sekundarni sektor	1125	632
% od aktivnog	15,7	23,3
Tercijarni sektor	2675	2007
% od aktivnog	37,2	74,1

Izvor: Popis stanovništva 1953. godine, Osnovni podaci o stanovništvu, podaci za naselja prema upravnoj podeli od 30.06.1958. god., knjiga XV, SZS, Beograd 1960.; Popis stanovništva i stanova u 1971. godini, SZS, Beograd., Popis stanovništva domaćinstava i stanova u 2002. godini, Delatnost i pol aktivnog stanovništva koje obavlja zanimanje, knjiga 6, RZS, Beograd 2004.

Posle 1991. godine nastupila je velika ekonomska stagnacija u privrednom razvoju Sokobanje, koja je obeležena tercijarizacijom privrede na slaboj ekonomskoj osnovi. Udeo primarnog sektora, u odnosu na prethodni popisni period smanjen je sa 22,7% na 4,9%, dok učešće

sekundarnog uvećano sa 18,6% na 26,9%, a tercijarnog sa 50,6% na 74,1% od ukupnog aktivnog stanovništva.

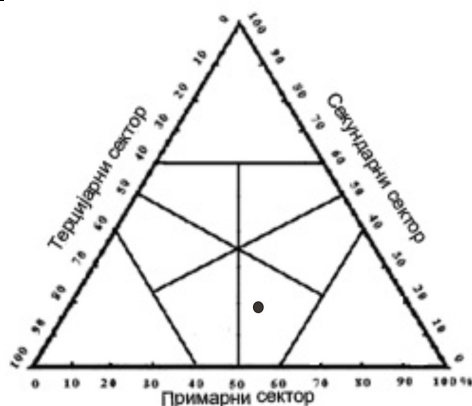
Funkcionalna transformacija Sokobanje uslovlila je da ovo naselje vremenom postane centar ka kome gravitira većina pretežno agrarnih naselja u okruženju. Postojeće funkcije Sokobanje, naročito u drugoj polovini XX veka, pokazale su se nedovoljnim, pa je demografska stagnacija jedna od osnovnih posledica funkcionalne i ekonomske nemoći naselja. Sokobanja u drugoj polovini XX veka nije uspjela da socio-ekonomski i funkcionalno značajnije ojača, a samim tim i da obezbedi preraspodelu ekonomskih aktivnosti i stanovništva na teritoriji svoje opštine. To je, s druge strane rezultiralo znatnim emigracijama, prevashodno radno aktivnog stanovništva, starenju stanovništva i slabljenju ekonomske moći grad, a i teritorije cele opštine.

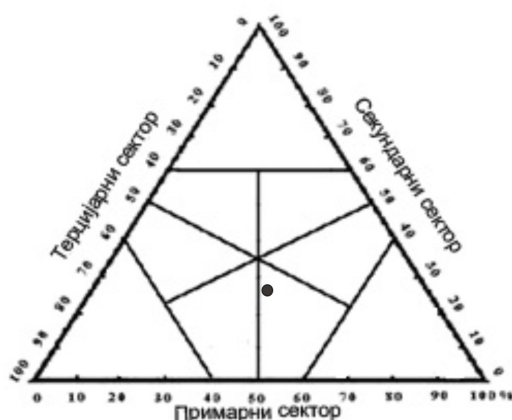
Grafikon 1. Ternarni dijagram¹ Sokobanje za 1953. god.

¹ Za prikazivanje promene položaja u funkcionalnoj tipologiji, kao i funkcionalnu pripadnost svakog naselja pojedinačno, ali i dinamike njihovog funkcionalnog preobražaja korišćen je model **ternarnog dijagrama**. Metod **korelativnog** ili **ternarnog trougla** je najprihvatljiviji za potrebe ovakve analize iz više razloga: 1. uzima u obzir kombinaciju funkcija u strukturi delatnosti, a ne samo specijalizaciju koja je zasnovana na vodećoj (dominantnoj) funkciji; 2. iz kombinacija, unutar polja trougla, može se videti koja je vodeća funkcija, ali takođe možemo ustanoviti i koje su se promene desile u funkcionalnom tipu naselja, tokom analiziranog perioda; 3. omogućava objektivnost.

Promene u prostornom i funkcionalnom razvoju Sokobanje u drugoj polovini XX veka

Grafikon 2 Ternani dijagram Sokobanje za 1971. god.

Grafikon 3. Ternarni dijagram Sokobanje za 2002. god.

Zaključak

Prostorni i funkcionalni razvoj Sokobanje tokom druge polovine XX veka doveo je do znatnih izmena u geografskom liku celokupne teritorije opštine. Negativne promene dovele su do izrazitih polarizacionih efekata, koji su izazivali velike razlike na relaciji Sokobanja - agrarno zaleđe. U Sokobanji tokom čitave druge polovine XX veka, vršena je koncentracija stanovništva i radne snage, dok se zaleđe demografski praznilo. Sokobanja je postala pol privlačenja i koncentracije prostorno-funkcionalnih odnosa, na osnovu čijeg intenziteta i teritorijalnog dometa je uspostavljeno polje njenog uticaja, odnosno gravitacionog dejstva. Snaga i teritorijalni domet njenih

funkcija ne pralazi granice opštine. Sokobanja je svojim funkcionalnim kapacitetom je postala samo nosilac savremenih geografskih promena na teritoriji opštine. Međutim, na osnovu korelacije demografskih obeležja i ostvarenog nivoa funkcionalnog razvoja, možemo zaključiti da je dosadašnji razvoj Sokobanje, u tom pogledu, bio nedovoljan. Po socioekonomskom kriterijumu Sokobanja je 2002. godine imala atribute manje urbanizovanog opštinskog središta. Sokobanja ima slab funkcionalni kapacitet i slab uticaj na pozitivnu socioekonomsku transformaciju svog okruženja, što se, tokom druge polovine XX veka, manifestaovalo u znatnim migracijama u susedna i udaljenije gradske centre. Na osnovu ovakvog prostorno-funkcionalnog razvoja Sokobanja se, na početku XXI veka, može okarakterisati kao slabo urbanizovana enklava u agrarnom i ruralnom okruženju, nastala prevashodno koncentracijom stanovništva iz seoskih naselja opštine i osnovnih-neophodnih gradskih funkcija.

Literatura

1. Dakić B. (1967.): Sokobanjska kotlina ekonomsko-geografska studija, Geografski institut Jovan Cvijić, posebna izdanja, knj.27., Beograd.
2. Kojić B. (1979.): Varošice u Srbiji XIX veka, regionalno-urbanistička studija, Institut za arhi-tekturu i urbanizam Srbije, Građevinska knjiga, Beograd.
3. Veljković A. (1991): Gradovi - centri razvoja u mreži naselja središnje Srbije, Zbornik radova GI "J. Cvijić", knj. 43, Beograd.
4. Tošić D. (1999.): Prostorno-funkcijske odnosi i veze u nodalnoj regiji Užica, Doktorska disertacija, Geografski fakultet Univerzitet u Beogradu, Beograd.
5. Radivojević A. (2009.): Geografske promene u Sokobanjskoj kotlini i njihov uticaj na regionalni razvoj, doktorska disertacija Geografski fakultet Univerzitet u Beogradu, Beograd.
6. Jovanović J. Radivojević A.(2006.):Osobensti turističkog potencijala Sokobanje, Glasnik SGD-a, sv. LXXXVI br. 2, Beograd.
7. Popis stanovništva u Kraljevini Srbiji, 31.12.1895. godine, Prvi deo, Ministarstvo narodne privrede, Statističko odeljenje, Beograd.
8. Prethodni rezultati popisa stanovništva u Kraljevini Srbiji 31.12.1910. godine, knjiga 5., Državna statistika, Beograd.
9. Popis stanovništva 1953. godine, podaci za srezove prema upravnoj podeli u 1953. godini, zavod za statistiku FNRJ, Beograd.
10. Popis stanovništva 1971. godine, knjiga 3., Savezni zavod za statistiku, Beograd.
11. Popis stanovništva 2002. godine, Delatnost, podaci po naseljima, Republički zavod za statistiku, Beograd.

**SPACIAL AND FUNCTIONAL CHANGES IN THE MUNICIPALITY
OF SOKOBANJA DURING THE SECOND HALF OF 20th
CENTURY**

Abstract: The paper analyzes the changes of demographic, functional and physiognomic characteristics of the municipality of Sokobanja. Municipality of Sokobanja is part of the Zaječar District, and one of the most important municipalities in that part of Serbia, according to its functional capacity. From the demographic viewpoint, Sokobanja represents the largest and according to the functions, the most important settlement of the same municipality. The closeness and a direct influence of Niš and Zaječar have determined, to a great extent, the course and level of the development of Sokobanja.

Keywords: function, changes, development, depopulation, changes of functional development.